

Moravští bratři

S Moravskými bratry se setkáváme v nejrůznějších částech světa a v nejrůznějších souvislostech s historií křesťanství

Martin Mazúch

Co to bylo za lidi? Nejstručnější odpověď by mohla znít: Potomci Českých bratří – Jednoty bratrské.[1] Křesťanství se ve středověku dostalo do hluboké krize spojené s velkým morálním úpadkem. Reakcí na tento temný a padlý duchovní stav společnosti celé tehdejší Evropy byla řada duchovních obnov, reformací a křesťanských probuzení. Jednou z nich byla právě Jednota bratrská.

Pro ty, kteří z dané situace hledali východisko, nebylo lehké, aby se oddělili od duchovního dědictví, tradic a nesmírného vlivu katolické církve na všech úrovních lidské společnosti. Přesto povstali takové osobnosti křesťanství, kterým se povedlo vymanit se z tohoto duchovního, morálního a společenského úpadku pod taktovkou římsko-katolické církve. Petr Valdes, John Wycliffe, Jan Hus, Martin Luther a další se tuto krizi snažili řešit reformou církve, která na mnohých místech a v mnoha státech Evropy přerostla až do radikálního oddělení se od hodnot, tradic a nadvlády římsko-katolické církve.

Duchovně-morální úpadek tehdejší společnosti a mocenský vliv katolické církve byl tak velký, že nebylo možné, aby se jedné generaci podařilo udělat takovou změnu a nápravu, která by umožnila lidem hledajícím Boha žít pokojný a zbožný život, založený na plném zjevení evangelia Ježíše Krista a v souladu se všemi pravdami Božího Slova, na kterých byla první církev postavena. Tyto pravdy musely být znovuobjeveny a uvedeny do života.

O míře úpadku této doby a praktické nemožnosti normální a rychlé duchovní obnovy svědčí i fakta, která nemají před začátkem reformačních snah mnoha skupin v rámci

katolické církve, počínaje valdenským reformačním úsilím ve 12. století, období.

Inkvizice, která vznikla v rámci katolické církve, fyzicky likvidovala nejbrutálnějšími metodami nejen ty, kteří se snažili o reformu, ale častokrát i ty, kteří jí nevyhovovali po stránce jejích politických, mocenských či hospodářských zájmů. V žádném státě té doby neměli lidé možnost číst a vlastnit Bibli ve svém jazyku, kterému by rozuměli. Bylo velmi obtížné a téměř nemožné dostat se dokonce i k latinskému překladu Bible, Vulgáty, kterou používala římsko-katolická církev.

Život člověka té doby, který chtěl žít jinak, než bylo dáno římsko-katolickou církví, byl velmi těžký. Takový člověk musel počítat s těmi nejhoršími následky, které mohly na člověka té doby dopadnout. Od exkomunikace z církve, společnosti a vlastní rodiny, ztráty práce a společenského postavení, přes ztrátu veškerých práv a svobod, pronásledování, mučení až po fyzickou smrt.

Česká reformace si sáhla nehlouběji. České země se ale staly osamoceným ostrovem uprostřed Evropy. Husitské hnutí však nepřineslo pozitivní řešení a utápělo se v nekončících bojích. Z církve podobojí, která vyplnila mezeru po římsko-katolické církvi a brzy nabyla většiny, se oddělila kolem r. 1457 Jednota bratrská, usilující o skutečnou nápravu a o čistou křesťanskou církev, stojící na biblickém základě. Začínala skromně, ale důsledně.

Vznik Jednoty bratrské

Historie Moravských bratří se datuje od roku 1457, kdy z popudu bratra Řehoře ve východočeském Kunvaldu vznikla Jednota bratrská (Jednota českých bratří). Unitas Fratrum - neboli Moravská církev - se zrodila z velkého náboženského probuzení v Čechách (husitství). Ovlivněna byla učením Petra Chelčického.[2]

Z malé skupinky křesťanů, kteří odešli do vesničky Kunvald v Orlických horách, vyrostlo obdivuhodné společenství. Mezi tehdejšími církvemi se stala postupně skutečnou duchovní elitou. Jejím velkým přínosem byl zdařilý překlad Bible (Bible kralická 1579-94). Jednota během 15. a 16. století vybudovala mnoho sborů, přestože po celou dobu své existence byla pronásledována. Trpělivě budovala své sbory na přísných duchovních a mravních principech, získávala postupně příznivce a ochránce mezi šlechtou, kladla důraz na vzdělání, především školství.

Jednota bratrská zdůrazňovala trojí ideál víry, lásky a naděje, se silnějším důrazem na praktický křesťanský život než na učení nebo církevní tradici. Církev se rozrůstala a šířila po Čechách a na Moravě.

Zánik první jednoty bratrské

Po bitvě na Bílé hoře bylo veškeré obyvatelstvo Českých zemí a Moravy právně katolické, místo čistého evangelia jim byla vnucována často jen prázdná náboženská forma, zbavená jádra biblické zvěsti. Katolickým kněžím často scházelo hlubší vzdělání v Písmu a jejich kazatelské poslání se pro některé stalo spíše řemeslem, lidem byla nabízena především barokní krása se všemi obřady a tradicemi. Tvrdé rekatolizaci podlehla postupně většina členů rozbité Jednoty.

Moravští bratři – Obnovená jednota bratrská

Zatímco roztroušené hloučky české Jednoty v exilu pomalu dožívaly, zůstávalo ve vlasti stále dost tajných Bratří, kteří se navzdory pronásledování scházeli a vzájemně se posilovali ve víře. Velkou pomoc tomuto „skrytému semeni“ přineslo pietistické hnutí, jehož vlivem byli do našich zemí od konce 17. století vysíláni ze zahraničí kazatelé a kolportéři evangelického tisku, aby zde tajně shromažďovali a povzbuzovali nekatolíky. Touto činností probouzeli mezi lidmi touhu po svobodném vyznávání víry, což vedlo další skupiny k vystěhování se do sousedních evangelických zemí. Bratrské tradice se udržely zvláště v místech, kde kdysi působil J. A. Komenský – na Fulnecku a Suchdolsku. Ještě ke konci svého života vydal Komenský pro zdejší Bratry katechismus a zpěvník (1661), které byly potom v rodinách po generace opatrovány a používány. Na počátku nového století (1709) byl zřízen evangelický luterský kostel v Těšíně ve Slezsku, což bylo pro nekatolíky ze severní Moravy další posilou. Docházeli sem tajně i z velikých vzdáleností. Konečně od roku 1717 udržoval s bratrskými rodinami v tomto kraji kontakt Kristián David, rodák ze Ženklavy, který se pod vlivem pietismu stal cestujícím kazatelem a jedním z nejvlivnějších Moravských bratří. Pod jeho vedením se řada rodin rozhodla opustit tajně vlast a odejít do saské Horní Lužice, kde jim Kristián David zajistil přijetí. Začala obnova bratrské jednoty v Ochranově.

Místa a události předcházející vznik Obnovené jednoty bratrské

Suchdol – Těšín – Ochranov

I po sto letech rekatolizace o sobě Suchdolané tvrdili, že téměř všichni jsou evangelíky. Jak k tomu došlo? Důvodů bylo několik. Sbor byl v Suchdole zrušen a kazatel dojížděl jednou za měsíc až ze vzdáleného Šenova. Suchdol patřil k panství kunwaldskému (kunínskému), jehož majitel Gabriel Szerényi pocházel z Uher, kde protireformace začala až po r. 1670, proto zůstával nábožensky tolerantní i k poddaným na svém moravském panství. Občas také do Suchdolu tajně přicházeli bratrští kazatelé z Uherské Skalice, kteří se tam usadili jako exulanti. V okolí Suchdolu se konala tajná shromáždění, při nichž vysluhovali Večeři Páně.

Zdá se však, že největší zásluhu na udržení bratrských tradic měla legendární osoba Martina Schneidera (asi 1612 - 1673). Byl posluchačem kázání J. A. Komenského, stal se vůdčí postavou zdejších bratří. Za přechovávání kazatelů ze Skalice měl být upálen, ale vrchnost se jej zastala. V r. 1661 nechal Komenský v Amsterdamu vytisknout katechismus, věnovaný svým někdejšími rozptýleným členům sboru z Fulneku, Jerlochovic, Jestřábí, Kletné, Kujav, Stachovic, Suchdolu, Životic. Tiskař Kopydlanský osobně přivezl celý vůz čerstvých výtisků, které byly poslány Komenským jako dar a spolu se

zpěvníky byly tajně přivezeny do Suchdolu a odsud distribuovány do okolí. Komenského katechismus v krátkých otázkách a odpovědích stručně vysvětloval celou bratrskou teologii, tedy to, v co bratři věří. Martin Schneider si zřídil ve svém domě malou školu, kde vyučoval mládež podle katechismu, takže jej všichni uměli nazpaměť. Pokračovatelem Martina Schneidera byl jeho vnuk Samuel Schneider (1669 – 1710) - další velká autorita a po něm další vnuk David Schneider (1693 - 1755). Poslední ze jmenovaných byl vůdčí postavou zdejších evangelíků, mnohokrát trestaný vězením. Suchdolané tedy měli kontinuitu osobností, které udržely povědomí příslušnosti k Jednotě bratrské. Řády jednoty zůstaly jen legendou, protože podzemní církev měla úplně jinou strukturu, mnohem jednodušší. Komenského katechismus však byl hlavním vodítkem a základem jejich víry, věc nejpodstatnější. Náboženské poměry a situaci v podzemní církvi na severu Moravy ovlivnil také vývoj politických a vojenských událostí ve Slezsku, kde Vestfálským mírem (1648) měli evangelíci zaručenou sice omezenou, ale přece jen náboženskou svobodu.

Protože však císař od počátku stanovené podmínky stále záměrně porušoval, tak jej přinutil švédský král k náboženské toleranci válečnou výpravou v r. 1706. Jedním z výsledků bylo, že v r. 1709 si směli evangelíci v Těšíně postavit svůj vlastní kostel. Do tohoto kostela tajně docházeli lidé i z Moravy. Suchdolané chodili především na kázání pietistického kazatele Jana Adama Steinmetze (1720 - 1729), která posluchače probouzela a proměňovala. Do těchto poměrů vstoupil Kristián David, prostý tesař ze Ženklaavy. Ten od mládí žil intenzivním duchovním životem, cítil však, že tradice, kulty svatých a obřady nenaplňují jeho život. Od katolictví brzy odpadl, chtěl se stát také židem, zklamali jej i slovenští luteráni. Stále hledal pravou podobu křesťanství. V Německu skutečně přestoupil na luterství, avšak poznával, že i evangelíci jsou často jen slabým odvarem a prázdnou nádobou bez obsahu, jestliže nežijí v úzkém vztahu s Ježíšem Kristem. Kristián se na svých cestách Slezskem setkal s pietisticky orientovaným hrabětem Mikulášem Ludvíkem Zinzendorfem, kterému vyprávěl o situaci na Moravě. Hrabě mu přislíbil, že by se na jeho panství našlo místo, kde by si tito pronásledovaní lidé z Moravy mohli založit osadu. Kristián David se vydal zpět na Moravu a v červnu 1722 přivedl na Bertheldorfské panství první hlouček emigrantů z okolí Ženklaavy. Tak došlo k založení Herrnhutu (cca 40 km na sever od Liberce). Kristián David navštívil Suchdol v r. 1723 a tady našel situaci již zcela odlišnou. Ne hlouček, ale celou evangelickou vesnici. Jeho kázání způsobila veliké duchovní probuzení, které trvalo až do jara 1724. I po odchodu Kristiána Davida se shromažďovali Suchdolané ve velikém počtu ke společné četbě z Bible. Probuzení se přelilo i do sousedního Kunína, což nešlo pozornosti vrchnosti. Následovalo ještě větší pronásledování heretiků, při němž bylo vyslýcháno přes 400 osob ze Suchdolu a Kunína. Za nalezení skrývaných knih byly stanoveny vysoké peněžní tresty a nucené práce v železech. Následovalo období exilu, za něhož odešlo z Kravařska 550 osob: ze Suchdolu 280, z Kunína 100, ze Šenova 58, ze Žiliny 47, ze Životic u N. J. 24, z Mankovic 21, ze Ženklaavy 17, Butovic 9, Štramberka 8. Z oblasti Nízkého Jeseníku dalších 100. Náboženský útlak byl navíc znásoben poddanským útlakem a robotními povinnostmi. Kristián David se vypravil na Moravu celkem asi desetkrát, Herrnhut (česky Ochranov) rostl nejen počtem budov ale i duchovně. Po přestálých krizích, kdy se bylo třeba vypořádat se sektářskými prvky, došlo k vzájemné jednotě skrze modlitební úsilí, které trvalo několik dnů. Rok 1727 se považuje za rok obnovení Jednoty bratrské. Hrabě Zinzendorf dělal vše pro to, aby toto hnutí setrvalo v rámci luterské církve. Byli to však především Suchdolané, kteří si natolik ctili bratrských řádů po předcích, že si vynutí, aby byla obnovena Jednota bratrská. Na starou Jednotu bylo navázáno tím, že vnuk J. A. Komenského, Daniel Arnošt Jablonský, ordinoval r. 1735 Suchdolana Davida Nitschmanna Tesaře prvním biskupem obnovené Jednoty bratrské.

Ochranov (Herrnhut)

V letech 1722 až 1727 našlo několik rodin z Moravy, převážně z Fulneku, ale i z jiných míst, které zachovaly tradice původní Jednoty, pod vedením Kristiána Davida své útočiště v Sasku, na panství hraběte Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa. Vystavěli zde osadu, kterou Zinzendorf nazval Herrnhut (místo, které střeží Bůh), česky Ochranov. Tito lidé pocházeli převážně z moravských obcí Suchdol nad Odrou, Kunín, Rutavice, Mankovice, Šenov, Životice, Ženklaava, Štramberk, Mořkov, Nová Ves, Karlova Ves atd.

Malá obec se rychle rozrůstala příchodem nových a nových přistěhovalců z Moravy i odjinud. Hrabě Zinzendorf chtěl z Ochranova vytvořit, zcela v duchu pietistického ideálu, vzorné křesťanské společenství v rámci luterské církve. Moravští vystěhovalci však dávali jasně najevo, že chtějí setrvat při víře svých otců. V důsledku tohoto napětí i jiných vlivů, přicházejících od přistěhovalců německých, docházelo v prvních letech k věroučným sporům, zmatkům a nedorozuměním, než bylo konečně, především zásluhou Zinzendorfovou, roku 1727 dosaženo dohody a smíření různých směrů. Rozhodující zážitek jednoty prožili při vylití Ducha Svatého během slavení sv. Večeře Páně 13. srpna 1727 v Berthelsdorfu. Tehdy byly stvrzeny vzájemná láska a bratrství v Kristu všech, kteří byli v Ochranově. Proto pokládá Jednota bratrská 13. srpen 1727 za den svého obnovení.

Mnohým lidem v Sasku však byla existence tohoto společenství trnem v oku a hrabě Zinzendorf se dostával vždy znovu a znovu do nesnází s luterskou církví i saskou vládou. Nejednou byla budoucnost Ochranova ohrožena, což vedlo Bratry k hledání nových míst, kde by se mohli vystěhovalci usídlit.

Tak začaly brzy vznikat skupiny a osady Bratří i v jiných krajích Německa. V Horní Lužici byla roku 1742 založena česká exulantská obec Nížké (Niesky), skupiny vystěhovalců z Lanškrounska se usídlily v Rixdorfu u Berlína a v Berlíně samotném. Nové bratrské osady však vznikaly i v Anglii a v Americe. A právě působení obnovené Jednoty na půdě Anglie a v jejích državách bylo jednou z příčin, proč Bratři zdůraznili svou návaznost na starou Jednotu i vnějším aktem, přijetím její ordinace. Podobně jako staří Bratři v Kunvaldě byla i obnovená Jednota zpočátku společenstvím laickým, které přijímalo službu pietisticky orientovaných luterských kněží. Když se však práce Jednoty rozrůstala, tak rostla i potřeba vlastních ordinovaných pracovníků, hlavně v nových oblastech a pro misii mezi pohany, která započala roku 1732. Tehdy vyslalo toto křesťanské společenství první misionáře k otrokům na ostrov sv. Tomáše v Karibském moři. A brzy následovaly další misie: do Grónska, Severní Ameriky, Jižní Afriky.

Bratři jednali o ordinaci několikrát s luterskou církví, ale pro silný odpor některých luterských kruhů nedošlo k dohodě. Navázali tedy styk s Danielem Arnoštem Jablonským, vnukem Komenského a nejstarším biskupem polské větve Jednoty bratrské, který sloužil jako dvorní kazatel v Berlíně. Jablonský uznával ochranovské za pravé potomky české Jednoty a roku 1735 jak je již zmíněno výše, ordinoval moravského vystěhovalce Davida Nitschmanna za prvního biskupa obnovené Jednoty bratrské. O

dva roky později ordinoval i hraběte Zinzendorfa.

Tak získala Jednota vlastní duchovní úřad a dala se definitivně cestou k nezávislosti a samostatnosti, což bylo ve čtyřicátých a padesátých letech postupně potvrzeno uznáním Jednoty v různých evropských zemích. Přes řadu pokračujících problémů se Jednota neustále rozrůstala a v polovině 18. století měla vedle sborů a osad v Německu, Holandsku, Dánsku, Anglii a Americe i misijní dílo na Západoindických ostrovech, v Grónsku a v Jižní Americe. Misijní rozmach Jednoty provázela intenzivní práce sociální a vzdělávací, zakládání a udržování škol, nemocnic a sociálních ústavů na mnoha místech. Ochranov se tak stal v krátké době střediskem rozsáhlé práce. Zinzendorf zůstal až do své smrti (1760) vedoucí osobností Jednoty a jakkoli se mu nepodařilo uskutečnit to, co původně zamýšlel (v mnohém totiž musel ustoupit cílevědomým snahám Moravanů), jeho osobnost i jeho zbožnost dala nově vznikajícímu společenství trvalou pečť.

Pastor Steinmetz

Jedním z nejvýznamnějších duchovních pilířů té doby byl těšínský pastor Johann Adam Steinmetz (1689 - 1762). Muž, jehož historik Daniel Spratek právem nazývá „porodním asistentem obnovené Jednoty bratrské“.

Roku 1720, ve věku 31 let, byl Steinmetz povolán do Těšína jako správce evangelického kostela. Pietističtí pastoři v čele se Steinmetzem za podpory místní evangelické šlechty rozvinuli v Těšíně dílo duchovní obnovy: kromě kázání podporovali setkání v soukromých obydlích a také podnikali cesty po Slezsku, aby navštěvovali v diaspoře evangelíky. Dbali, aby se lidem dostaly do rukou dobré protestantské spisy.

Každou neděli se v Ježíšově kostele konalo několik bohoslužeb. Pastor Steinmetz sám nemluvil žádným slovanským jazykem, postaral se však, aby se v kostele kázalo v němčině i v polštině, zpočátku i v češtině; lidé přicházeli zdaleka a čekali před kostelem, až na ně přijde řada, přičemž nadšeně zpívali nábožné písně.

Když později jednoho ze Suchdolanů vyslyšeli, co ho do Těšína táhlo, vyznal: „Ještě nikdy jsem neslyšel takto vyvyšovati jméno Pána Ježíše.“

David Nitschmann, pozdější biskup obnovené Jednoty, měl se Steinmetzem duchovní rozhovor o Vánocích 1722, který popsal takto: „Když jsem s ním rozmlouval, bylo mé srdce velice uklidněno výkladem učení o zásluhách Spasitele, že ubohý hříšník, takový, jaký je, může přijít pouze k němu, a bude přijat.“ Mým bratřím jsem pak řekl: „Co jsem slyšel a co jsem zakusil ve svém srdci, to nemohu slovy vyjádřit, měli byste tam sami jít a slyšet.“

Podle slov Zinzendorfových právě Steinmetz „...byl tím nástrojem, který prvním exulantům vymluvil ducha sektářství“ a „vložil na šíje učedníků nejlahodnější jho“.

Mnozí duchovně probuzení Moravané, kteří sedávali na kázáních v Těšíně, se rozhodli kvůli velkému pronásledování opustit domov a odejít do exilu. „Moravský Mojžíš“ Kristián David část z nich postupně odvedl do Saska na panství hraběte Zinzendorfa, kde vznikl Ochranov a kde probuzení vydalo své nejlepší ovoce v podobě obnovené Jednoty bratrské a její celosvětové misie, která byla nejrozsáhlejší misijní činností od dob novozákonní církve. Z Božího úradku tak dochází k duchovnímu propojení původní převážně české Jednoty Bratří s obnovenou „Ochranovskou“ Jednotou těchto německých Moravanů. Jaké národnosti byl sám pastor Steinmetz? On sám by této otázce pravděpodobně příliš nerozuměl - byly doby, kdy tyto věci lidé chápali jinak než dnes: byl Slezan, mluvil německy a byl poddaným rakouského císaře.

A tak se stalo, že slezský pietistický pastor Steinmetz v polském Těšíně v luteránském

kostele kázal německy duchovním potomkům Moravana Komenského, aby pak ti posléze v Sasku obnovili Jednotu bratrskou, zrozenou o 200 let dříve v samém srdci Čech. Skryté semeno, v slzách zasévané Janem Amosem o generaci dříve, k životu nesměle probuzené osobním svědectvím obráceného horlivce Kristiána Davida, bylo mocným pastýřským pomazáním těšínského pastora Steinmetze přivedeno k rozkvětu, aby pak v Ochranově pod apoštolským vedením Zinzendorfovým vydalo přebohaté plody v podobě modlitby a misie.

V Suchdole nezbylo po ochranovských nic. Zanechali tam pouze své majetky - jedna z polorozbořených usedlostí dodnes stojí na horním konci vesnice. Jejich kontakty s těmi, kteří zůstali na Moravě, postupně slábly a předěl v historii završil poválečný odsun německy mluvících Suchdolanů.

Kristián David

Po Mikuláši Zinzendorfovi měl největší podíl na založení církve Moravských bratří Kristián David, který přivedl vyhnané věřící z celé Evropy na panství knížete. David se narodil r. 1692 na Moravě v katolické rodině. V mládí byl oddaným katolíkem, horlivým v slavení svátků a uctívání Marie. Později vzpomínal, že jeho srdce planulo náboženským zápallem. Přes velkou upřímnost však nerozuměl, v čem spočívá opravdové křesťanství, dokud nebyl poslán z domova do učení k mistrovi, který spolu s celou rodinou tajně přijal evangelické učení. Ani tehdy se však Kristián příliš nedozvěděl o křesťanství. Teprve ve věku 22 let poprvé uviděl Bibli a dostal ji do vlastnictví.

V roce 1717, ve věku 25 let, se Kristián obrátil a krátce nato, povzbuzen hluboce věřící křesťankou Annou, se stal potulným laickým kazatelem. „Během putování byla svoboda jeho služby jeho hlavním zájmem.“^[1] Na svých cestách se setkával se stovkami zlomených, pronásledovaných křesťanů, kteří toužili po místě, kde by mohli svobodně uctívat Boha. V roce 1722 se David seznámil se Zinzendorfem a hned podnikl první kroky k založení Herrnhutu.

Během následujících let David cestoval po Evropě jako představitel Herrnhutu a prováděl nábor osídlenců. Znovu a znovu se vracel na Moravu, aby odtud přivedl nové rodiny.^[2] Protože byl povoláním tesař, byl v Ochranově a i později na misiích velmi užitečný a vystavěl první domy. Zpočátku se ovšem ochranovskému řádu podvoloval jen omezeně a často odcházel na vlastní pěst na evangelizační cestu. Čas od času se nechal strhnout sektářskými samozvanci, jako byl fanatik Sigmund Krüger, který se v Ochranově v roce 1727 na čas usadil. Odpadnutí Kristiána zašlo tak daleko, že si vystavěl dům mimo obec. Nakonec se hraběti podařilo získat jej zpět. Po té, co byla přijata nově vytvořená herrnhutská ústava 12. května 1727, se Kristián definitivně zapojil do života obce. Byl tehdy dokonce lidmi zvolen mezi dvanáct starších, což jej velice dojalo, a losem určen jako jeden ze čtyř vrchních starších. Od té chvíle byl poslán na misijní cesty po celé Evropě a později i do zámoří.

Při vylití Ducha Svatého 13. srpna 1727 byl s Melchiorem Nitschmannem mimo obec na misijní cestě v Maďarsku. Shromáždění bylo vedeno tak, aby se za ně přimlouvali. V Maďarském Soaru byli David s Nitschmannem puzeni rovněž Duchem Svatým, aby se modlili. David k tomu napsal: „Je to vpravdě zázrak Boží, že tolik způsobů a konfesí, jako katolíci, luteráni, reformovaní, separatisté, gichteliáni a jim podobní jsme mohli být spojeni v jedno.“^[3]

Následujícího roku v době nepřítomnosti hraběte se ale David s ostatními staršími nechali přesvědčit luteránským kazatelem Ochranova, Rothem, že by se mělo zrušit jméno i řády bratrské církve, a že by měla splynout s luteránskou církví. Hrabě proti tomu ihned zakročil a Kristián se dobrovolně vzdal funkce staršího. Od té chvíle se už konečně natrvalo stal věrným přívržencem Obnovené jednoty bratrské. Nadále byl

vysílán na evangelizační cesty a byl ostatním příkladem svou odvahou a odhodlaností, s jakou plnil svěřené úkoly stovky kilometrů daleko od domova. Nejprve cestoval po rakouské monarchii, v roce 1729 poprvé do severských států. Na cestě do Rigy s bratrem Fiedlerem se v Berlíně setkali s biskupem staré Jednoty, Jablonským. Tak začala spolupráce s tímto potomkem Komenského.

V roce 1733 byl Kristián David spolu se dvěma dalšími bratry vyslán do Grónska. Od tohoto začátku bratrská misie v Grónsku trvala až do roku 1900, kdy ji Jednota předala dánské státní církvi.[\[4\]](#)

Suchdolské probuzení

Jak vypadal duchovní život skryté církve v Suchdole a zvláště v rodinách potomků Martina Schneidera v předvečer duchovního probuzení? David Schneider vzpomíná, že téměř všechny rodiny v Suchdole (více než 700 dospělých) se počítaly za evangelíky a považovaly římskou církev za neodpovídající učení Písma. Všechny evangelické rodiny k sobě měly navzájem hlubokou důvěru, takže se mohly bez větších obtíží navzájem účastnit domácích pobožností. Vůči vnějšímu katolickému okolí se ovšem Suchdolané snažili chovat jako katolíci, docela pravidelně chodili do katolického kostela v Suchdole, kde se konaly bohoslužby obstarávané farářem ze Šenova každou třetí neděli, a neopomíjeli ani povinnou velikonoční zpověď. Suchdolané odváděli v pořádku desátky a povinné platy a když přišel do Suchdola farář Josef Lambser, byl v hojnosti pohoštěn a tak otupena jeho vnímavost vůči nepravověrnosti Suchdolanů. Zádušní ani jiné přímluvné mše nikdo ze Suchdola neřádal. Situace se pro evangelíky zhoršila, když si farář Lambser přibral kaplana Eliáše Gebauera, jenž jednou uspořádal pouť do Staré Vody. Komu nedovolilo svědomí vydat se na pouť, musel za sebe sjednat náhradníka. Poutnické obtíže však naštěstí brzy omrzely i samotného kaplana. Tím větší tlak bylo cítit na počátku 18. století ze strany vrchnosti, již se stala v roce 1703 vévodkyně Eleonora von Liechtenstein. Ta v roce 1715 vydala podrobný řád pro své panství, kde na prvním místě ujistila své poddané o své péči o vzdělání římsko-katolické pravověrnosti a vykořenění sektářského a mylného učení. Ve třináctém odstavci zakázala opouštět panství na více než tři dny, bezpochyby aby zamezila cestám do Těšína.

Tajní evangelíci kvůli cestám do Těšína rádi snášeli útrapy, protože zde mnozí z nich našli jistotu spasení. V jednom ze zápisů z té doby se praví: „Jakmile zjistili, že v Těšíně je evangelický kostel, začali přicházet - nejprve v malém počtu, později ve větším - aby si poslechli, čemu se tam vlastně vyučuje. Když tu pak uslyšeli něco úplně jiného, než co se u nich učilo, a kázání evangelia brzy získalo v jejich srdcích své jisté místo, začali žít zcela nový život a houfně přicházivali do Těšína. Když si to jejich vrchnost uvědomila, tak všem a každému zvláště nejprve po dobrém a později tvrdými hrozbami zakázala do Těšína docházet. Ti ubozí lidé se nicméně nenechali zastavit, mnozí na zpáteční cestě z Těšína byli uvrženi do strašných vězení, zbiti, hrozně svázáni...”[\[5\]](#)

Mezi knihami, které byly v rodině Schneiderově tou dobou čteny, převládají reformované spisy zřejmě dochované z doby Martina Schneidera, což lze vysvětlit příklonem uherského i polského exilu Jednoty k reformované církvi. Vedle méně známých teologů Theofila Neubergera, Friedricha Rombergera shledáváme díla luterána Martina Mollera, reformovanou postilu Abrahama Sculteta a knihy anglického presbyteriána Richarda Baxtera, jehož myšlenky „Strast táhne nás k věčnému pokoji“ se držely v době pronásledování. Suchdolští evangelíci se vyhýbali polemickým spisům ortodoxních teologů, tím více jim byly blízké spisy počínajícího pietismu. Vedle starobylého bratrského kancionálu z roku 1566 byl zvláště oblíben lešenský německý kancionál vytištěný roku 1639.

Jednou z knih, které byly na Kravařsku tajně opatrovány a čteny, byl i Komenského katechismus, který zvláště pro své bývalé ovečky z Fulneka a Suchdolu a jejich potomky Komenský sepsal a vydal v roce 1661 v Amsterdamu. Katechismus byl psán německy - neboť lidé, jímž Komenský sloužil a jímž svůj spis odkázal, byli etničtí Němci, usedlí na Kravařsku už po staletí.

Ojedinělé cesty do těšínského kostela milosti začaly pravděpodobně hned po jeho založení. David Schneider odcházel nejednou kázáními Johanna Muthmanna, Kristiána Hentschela a Gottfrieda Schmidta neosloven. V roce 1720 se v Těšíně stal farářem a inspektorem Ježíšovy školy kazatel, který stojí v řadě činitelů na suchdolské duchovní probuzení hned vedle Kristiána Davida, Johann Adam Steinmetz. Mezi prvními poutníky do Těšína byl pochopitelně David Schneider a mocná kázání, vroucí modlitby i vzezření a vystupování věhlasného duchovního správce na něj hluboce a nesmazatelně zapůsobily. Steinmetzova slova vyvolala v Davidu Schneiderovi nečekaný záchvěv kající lítosti nad dosavadní liknavostí a nedostatkem vroucnosti a upřímnosti ve věcech víry a srazila jej v postoj nelíčené pokory v záplavě radostných slz. Ke stálému domácímu cvičení se v pobožnosti doporučil Steinmetz Schneiderovi velkou postilou Augusta Hermanna Franckeho. Takto rozohněn se mohl David Schneider v Suchdole pokoušet i o vnitřní misii. Nedělní bohoslužebná shromáždění v domech Davida Schneidera, Davida Nitschmanna Tesaře a pod vedením Melchiora Zeisbergera dostala nyní zcela pravidelný ráz. Byl to počátek probuzení.

David Schneider a suchdolské probuzení

David Schneider byl vůdčí postavou suchdolského duchovního probuzení. Přestože David Schneider stál ve svém exilu mimo Herrnhut poněkud stranou hlavního vývoje obnovené Jednoty, hleděli k němu vedoucí Bratří vždy s velkým respektem. Nestal se ani legendárním misionářem, třebaže uměl výborně kázat a příkladně svědčit o Božím díle v Ježíši Kristu a činil tak neúnavně ve svém okolí i při svých cestách po Evropě, nemluvě o tom, že při nich musel vystát i mnoha věznění. O Davidu Schneiderovi se dá říct, že to, čím byl Kristián David pro Moravské bratry v Ochranově, tím byl David Schneider pro moravské bratry v místech jejich původu na Moravě. Jeho život i celá jeho služba byla pojítkem mezi první jednotou bratrskou a jejím odkazem, pronásledovanými bratřími na Moravě, potomky první Jednoty bratrské a všemi, kteří museli v pronásledování opustit Moravu a založili obnovenou Jednotu bratrskou v Ochranově. V době rekatolizace a krutého pronásledování tvořili Bratři podzemní církve na Moravě v čele s Davidem Schneiderem.

David Schneider se narodil 12. nebo 13. srpna 1693 a byl jedním ze tří nebo čtyř dětí Daniele Schneidera a jeho ženy Anny Nitschmannové. Otec Daniel byl šafářem na suchdolském panském dvoře. Rodiče vedli své děti k bohabojnosti, samozřejmě jako evangelíky, třebaže Daniel nepřevzal kazatelskou roli svého otce Martina. Rodiče ztratil David již v mládí v roce 1708.

V roce 1709 se začal David Schneider učit tkalcovství u svého strýce Ezechiele. V roce 1714 se David Schneider oženil s Catharinou Muster. Začal hospodařit v otcově domě, provozovat tkalcovské řemeslo a založil ve svém domě také malou školu. Do začátku pronásledování se mu narodilo pět dětí.

Z pohledu pietistického křesťana hodnotil David Schneider život Suchdolu do příchodu Kristiána Davida jako světácký, sobělibý, stavící na pasivním odporu vůči panující církvi, spokojeně ustávající na „prohlédnutí papeženského modlářství“. Kristiána Davida

přivedla jedna v Suchdolu dobře známá žena, díky níž se jej Suchdolané nebáli přijmout. Stalo se tak někdy v týdnu po svátku sv. Jakuba. U Davida Schneidera se zastavil brzy po svém příchodu, patrně v pátek, avšak nezdržel se dlouho, neboť chtěl zjistit, jak je tomu se živostí víry ostatních Suchdolanů. V sobotu navštívil Davida Schneidera opět a zůstal u něj přes neděli. V tajné komoře pod střechou Schneiderova domu bydlel Kristián David i po zbytek svého pobytu v Suchdole. Jeho přítomnost, kterou neskryval, pochopitelně přilákala do Schneiderova domu mnoho lidí, v jejichž shromáždění se Kristián David tázal po jejich křesťanském životě, načež odvětili příznacným odkazem k pravidelnému čtení knih, konkrétně nedělnímu čtení z postily. Bibli podle slov Davida Schneidera přímo nečetli, David sám pouze Starý Zákon, důvod je ovšem vhodné hledat nejspíše v nedostupnosti Biblí. Kristián David usoudil, že křesťanství Suchdolanů není dostatečně živé a opravdové a že ostatně ani nevědí, jak správně přistupovat k četbě Písma.

Rozhovor o pravém křesťanství s nimi vedl dvě neděle po sobě formou biblických hodin, které sestávaly z jednoduchého výkladu jednotlivých kapitol Nového Zákona, jehož pilnou četbu Bratřím doporučil. Když přišel Kristián David do Suchdolu před Adventem téhož roku znovu, aby pokračoval ve svém úsilí obrodit víru a zbožnost Suchdolanů, neshledal ze své dřívější návštěvy mnoho ovoce. Tentokrát jim však ve svých jistě pronikavých kázáních vetknul své pojetí evangelia hluboko do srdce. Nejdříve byla touhou po praxis pietetis a četbě Nového Zákona proniknuta čeleď, služby, děti a mládež, od nichž se obrácení ke Kristu a odvrácení od světa šířilo mezi starší. Shromáždění v domě Davida Schneidera se nemohla pro svou početnost do světnice ani vměstnat. Jistě nejen pro něj to znamenalo jedno z nejsladších údobí života. Při svém odchodu uzavřel Kristián David duchovní smlouvu, při níž se Suchdolané zavázali k pamatování na službu Hospodinu a svou křestní smlouvu. Kristián David provedl také evangelizační návštěvu v Kunvaldě, kde našel ohlas snad ještě větší než v Suchdole. Střediskem probuzené církve nicméně Suchdol zůstal a kunvaldští tam s oblibou docházeli na společná až stočlenná bohoslužebná a vzdělavatelná shromáždění. Bez větších obtíží se dařilo utajit i časté posilující cesty do Těšína.

V takto pohnuté situaci začala opatrnost evangelíků pomasínat. Okolo Velikonoc roku 1724 si vrchní povšimnul, že lidé v neděli odpoledne po velkých skupinách směřují dokonce kolem zámku vždy do určitých domů a vytušil, že se tak děje za účelem účasti na tajných shromážděních. Jedné neděle sám nečekaně vtrhl do jednoho takového shromáždění a do ostatních poslal biřice. Vrchnímu se podařilo odebrat několik knih, biřice na jiném místě zarazil odhodlaný zpěv písně Hrad přepevný, avšak hráz pronásledování byla protržena. Následující den vyslyšení prozradili, že cizí kazatel pobýval u Davida Schneidera a ten byl neprodleně povolán do zámku, kde byl od vrchního nejprve pokárán a poté dotazován na podrobnosti ohledně „křováckého kazatele“, na něž se snažil David Schneider odpovídat neurčitě a vyhýbavě, aniž však zatajil podstatné, totiž skutečnosti, že Kristián David jim posloužil k novému a živému uchopení víry, naučil číst Nový Zákon a neúnavně se modlit, mimo jiné také za svou vrchnost. Odkazem na slova Kristova odmítl David Schneider stvrdit svou výpověď přísahou. Po výslechu byl dán do vězení, kde pobyl čtyři dny, než jej vrchní opět postavil před výslech, v němž byl dotazován na vzhled a jiné poznávací rysy Kristiána Davida. Podobně jako jiní vyslyšení musel i David Schneider některé jednotlivosti prozradit, aby dosáhl svého propuštění, pro něž se musel zříci ještě dvou knih.

Vyšetřování obnovila vrchnost zase až v říjnu roku 1724 za osobní účasti hraběte. Mezitím však byly všechny zabavené knihy uloženy u šenovského faráře, jemuž je všechny v nestřežené chvíli odnesli čeledínové, mimo jiné také Melchior Nitschmann, který krátce poté emigroval. Pronásledování a věznění na přelomu let 1724 a 1725 bylo zcela nesrovnatelné se vším, co David Schneider doposud zažil. Během něj také uzrála jeho myšlenka na emigraci, jakkoli se v těžkých podmínkách vězení zdála velmi ne-

skutečná. K prvnímu vyšetřování přijeli prý do Suchdolu sami vrchnostenští úředníci. Každý podezřelý byl vyšetřován samostatně a mezi vyšetřovanými byli i skuteční římsí katolíci. Při třetím vyšetřování předvolal hrabě celkem 16 osob ze Suchdolu. V době velikých mrazů a záplav sněhu byli vězněni v chladné zámecké věži a sklepeních. Jak vzpomínal David Schneider, museli po celé dva dny a dvě noci poskakovat, aby ve vězení nezmrzli. Další noc byli vězni dáni po dvou do chléva, kde bylo tepleji. Na dotíravé dotazy vrchního, co mluvil Kristián David proti římské církvi, proti matce Boží, proti svatým, očistci, svátostem, růženci a znamení kříže, odpovídal David Schneider jistě podle pravdy vyznáním, že onen luterský kazatel jim kázal výhradně čisté Evangelium a ukazoval na Pána Ježíše. Jiní vyšetřovaní jmenovali to, co vrchní zřejmě očekával. Z učení tajného kazatele vyzdvihovali jeho kritiku úcty před křížem, poutí, římské zpovědi a pojetí svátostí, modliteb ke svatým, učení o očistci, mariánské úctě, římské mši, pátečnímu postu. Jen někteří zdůraznili například nutnost modlitby a přímlov.

Poté byli propuštěni s nadějí, že nejhorší útlak skončí. Bratřím byly při návratu domů odebrány i katolické výtisky Nového Zákona. David Schneider se hájil slovem Božím, ale to nebylo nic platné, neboť hrabě argumentoval tím, že ani jemu samému není dovoleno Bibli číst, protože není studovaným teologem.

Když krátce nato hrabě prohlásil, že každý usvědčený držitel kacířské knihy bude pokutován deseti tolary a šestitýdenní prací v železech, uvědomili si propuštění evangelíci, že těžká doba nejistoty stále trvá. A skutečně brzy donutila vrchnost označit a vydat své duchovní vůdce, z Kunvaldu 6 a ze Suchdola 3 osoby, které byly po dvojicích ukovány do želez a odsouzeny ke čtyřtýdenní nucené práci, ke trestu, jenž měl postihnout všechny účastníky tajných shromáždění. David Schneider byl ovšem jako „arcilotr“ a hlavní původce, který ukrýval Kristiána Davida, konal nejčastější shromáždění, odděleně od ostatních a byl mu vyměřen trest celoroční (52 týdnů). Nadto měl zaplatit 50 tolarů. Pokud by se ani poté nepodvolil panující církvi, měl být poslán na galeje. Předsevzal si snášet trest v pokorném trpělivém spolehnutí na vůli a pomoc Boží. Spíše než naději útěku očekával nyní nucené vyhnání. Ke 26 týdennímu trestu a pokutě 24 tolarů byli určeni Hans Nitschmann, Andreas Bayer, ke 13 týdenní práci a 12 tolarů pokuty David Fritsch a Heinrich Bayer, k osmitýdenní práci a šestitolarové pokutě David Zeisberger, Hans Tannenberger švec, Heinrich Nitschmann, David Tannenberger, Paul Muster, David Schneider sedlák, Hans Gold, Georg Zeisberger a Georg Nitschmann sedlák. Čtyři mladší osoby byly potrestány 13 týdenní prací bez peněžního trestu, tři mladé ženy prací 8 týdnů, nad Michalem Schneiderem, Mathesem Schneiderem, Georgem Hansem a Paulem Goldenem byl vynesena rozsudek 6 týdnů práce a čtyřtolarové pokuty. 159 osob ze Suchdola dostalo trest čtyřtýdenní nucené práce, pouze vrchnostenský šafář David Schneider zaplatil místo pracovní povinnosti 6 tolarů. Mezi potrestanými kunvaldskými evangelíky v celkovém počtu 280 osob stál první v řadě Hans Jog, u něhož se konalo v Kunvaldu první shromáždění pod vedením Kristiána Davida. Byl pokutován 52 týdnů nucených prací stejně jako David Schneider, peněžitou pokutu měl o 20 tolarů nižší. Schneiderův spoluexulant David Nitschmann Kolář očekával trest 26 týdnů a 24 tolarů, stejně jako Mathes Kuntz. Mezi mládeží byli za hlavní viníky označeni Georg, syn Hanse Joga, Mathes, syn Hanse Bohnische a nevlastní syn Mathese Kuntze Hans, jimž byl udělen trest 39 týdnů práce v okovech.

David Schneider viděl, že nyní již nemůže očekávat milost, brzké propuštění a vrchnostenské odpuštění. Vězněným Bratřím posloužily těžké zkušenosti k posílení víry a naděje, v níž si nezvratně zamilovali slovo Boží, jenž jim připomínalo protivenství jako nedílnou součást křesťanova života. Nešlo již jen o protivenství ze strany vrchnosti a panující církve, ale počala se rodit nelibost i mezi Suchdolany méně zapálenými pro evangelickou pravdu.

Útěk v noci 25. ledna 1725 popisuje David Schneider na rozdíl od Davida Nitschmanna s udivující prostotou konstatování, že David Nitschmann otevřel svůj zámek nožem a on sám rozbil svůj zámek pilníkem nebo sekerou a tak prchli z čeledníku, aniž by ostatních 12 vězňů něco zpozorovalo, a odebrali se mimo domov Davida Schneidera zcela jinou cestou. Spatřujeme v tom nejen onu nečekanost možnosti utéci, ale především postoj víry, která viděla obdarování Boží ochrany a pomoci. Barvitější vyprávění Davida Nitschmanna ukazuje další podrobnosti. Především uvádí jako den útěku čtvrtek 24. ledna. Protože ve skutečnosti připadal 24. leden 1725 na středu, přikláním se k dataci Schneiderově. K útěku se jako první rozhodl David Nitschmann. Jakmile dal svůj záměr najevo, David Schneider se k němu okamžitě přidal. Když se Nitschmannovi jako zázrakem podařilo přeseknout pouta, naplnily se jeho oči slzami, neboť v tom shledal znamení Boží vůle k útěku. Nejprve chtěli uprchnout pomocí žebříku, avšak zjistili, že první i druhé dveře jsou otevřeny. Svá pouta položili u zámecké zdi a vytratili se zahradou. Nitschmann se zastavil ve svém domě, rozloučil se s manželkou a poučil ji, jak se chovat, pošle-li pro ni posla.

Chalupu Davida Schneidera, která připadla do rukou vrchnosti, vyměnila na Nový rok 1726 hraběnka z Harrachu a z Liechtensteinu s Mathesem Schlesierem za jeho usedlost v Kunvaldu.

Putování Davida Schneidera započalo v noci z 25. na 26. ledna 1725. Bylo to putování zprvu velmi hektické, později mu bylo dopřáno setrvat na místě i více let, avšak nikdy již nenalezl stálý domov, jenž by pro něj představoval konečný cíl. Zdá se, že po celý další život žil s vědomím toho, že dle rady Hospodinovy bude možná jednou pracovat zcela jinde a jinak.

První spěšné kroky exulantů Davida Schneidera a Davida Nitschmanna z Kunvaldu vedly do Bohumína. V únoru 1725 se o jeho zdařilém útěku dozvěděl hrabě Zinzendorf. Další zastávkou na jeho útěku se stal Neudorf. Po 17. únoru pokračoval David Schneider už i s rodinou v cestě a našel přijetí v Břehu (něm. Brieg, pol. Brzeg) a ve Vratislavi. Usiloval dostat se k hraběti Zinzendorfovi, ale byl odkázán do Žárova, kam dostal doporučení k hraběti z Promnitz. Do Žárova se dostal po nebezpečné cestě 27. února. Zprvu na ně však v Žárově čekalo namísto vytoužené evangelické svobody hluboké zklamání. Hrabě z Promnitz odjel tou dobou do Herrnhutu a hrozilo, že jim nebude dovoleno setrvat ve městě ani na zámku. Nakonec je ubytoval zahradník v pekárničce, odkud téměř nemohli vycházet z obavy, že budou prozrazeni svým moravským krojem. Ten se stal terčem posměchu městské mládeže, když se jedinkrát odvážila Catharina s dětmi navštívit luterský kostel.

Na konci roku 1725 se uzavřela první část putování Davida Schneidera. Ne zcela dobrovolně odešel počátkem listopadu do Záblatí, kde se stal pomocníkem pana Webera, správce vznikajícího sirotčince. Působil zde jednak jako učitel, dohlížel však na děti i jejich práci (zvláště předení) a horlivě se snažil hovořit s nimi o Kristu. Jakkoli se zdá, že dozor nad dětmi zabíral většinu Davidova času, našel v Záblatí dost prostoru pro důkladnou četbu Písma. V polovině roku 1726 byla na Davida Schneidera přenesena správa sirotčince i školy, poté co byl této funkce zbaven pan Weber „pro neprozřetelné jednání“. Duchovní snažení vedení sirotčince se však neshledávalo s kladnými výsledky. Roku 1729 byla práce ústavu zastavena a David Schneider zůstal v povolání učitele v místní škole. Tehdy jej také začal ústy Kristiána Davida volat k sobě ochranovský sbor. David Schneider byl však jednak vázán povoláním hraběte z Promnitz, jednak považoval jistě své působení v Záblatí za dílo pod Božím vedením, takže nechtěl k prosbám ochranovských jednoduše přivolit. 9. března 1731 jej navštívil sám Kristián David a předložil žádost o Schneiderovo propuštění před hraběte. 1. února 1732 se objevil Kristián David neočekávaně znovu a postavil Davidovi Schneiderovi věci ohledně jeho přestěhování do Herrnhutu před očí se vši naléhavostí. Svými ne-

únavnými dopisy tloukl pak Kristián David i jiní na dveře Schneiderova záblatského domova tak dlouho, že se Schneider začal tázat, má-li jeho konání v Záblatí smysl, když ani za devět let nenese téměř žádné ovoce. V lidech, před kterými živost reformace již příliš ztvrdla do podoby církve panující, se nechtěli nechat nadchnout pro Písmo, modlitbu, živý vztah křesťanské víry.

Shledávaje, že další čas trávený v Záblatí by byl veskrze promarněný, začal David Schneider sám usilovat o odchod. Ochránovský sbor, který se Schneidera nemohl dočkat, se snažil prostřednictvím lékárníka Durra včlenit do svých řad alespoň jeho děti. V roce 1733 poslal do Herrnhutu svou nejstarší dceru Annu, která se 18. 10. 1737 provdala v Herrnhutu za Johanna Heinricha Rudolpha (zemř. 1766). V roce 1735 do Herrnhutu přišel i syn Paul. Vydat povolení pro Davida se hrabě z Promnitz i nadále zdráhal. Již po druhé v životě prchal tedy David Schneider tajně. Hraběti se omluvil z Herrnhutu písemně. Začátky v Herrnhutu nebyly bez obtíží, v roce 1736 musel předstoupit před královskou saskou komisi. Za člena sboru byl přijat po více než jednom roce, ale již po dvou letech byl patrně zřízen k vysluhování večere Páně. Vyučoval v dívčím ústavu a živil se také svým řemeslem.

V Herrnhutu ovšem již na neustále přecházení zvyklý David Schneider dlouho nesetřval. V roce 1739 dostal povolání jít i s rodinou do Heerendyku v Holandsku, místo toho se však v srpnu toho roku obrátil do Herrnhagu, kde se usadil jako jeden z prvních moravských kolonistů. V herrnhagském sboru se stal členem pomocného a soudcovského kolegia. Vrchnost v Budingen, která si Davida oblíbila, ho vysílala často jako vyslance. Tak roku 1742 vykonal svou první cestu do Švýcar, na níž se zastavil v Basileji, Thunu a Grindelwaldu. Do Švýcar se vydal i v roce 1747 a v katolickém Colmaru (dnešní Francie) byl uvězněn. Po třetí podnikl tuto cestu v roce 1748 a kázal hlavně v okolí Bernu.

V zimě 1748 / 1749 sepsal podrobnou práci o historii moravských bratří, nezvěstnou již v době jeho smrti.

23. října 1749 byl k veliké posile své víry vysvěcen br. Leonhardem Doberem za „prvního sborového úředníka“. Podobným utvrzením a povzbuzením Schneiderovy horlivosti byl jeho třítydenní pobyt v Londýně při příležitosti synodní konference r. 1750. V téže roce navštívil společně s Kristiánem Davidem Herrnhut a Slezsko a pomáhal při stěhování společnosti spoluzakladateli herrnhutského sboru a bylo mu souzeno stát i při uzavření této církevní obce (8. května 1753). Zbýlé čtyři rodiny pak odvedl do nedalekého Lindheimu (v Hessensku), sám v něm však nesetřval, protože jej zastihlo pozvání do Ebersdorfu v Durynsku.

Poslední zastávka na životní pouti Davida Schneidera, Ebersdorf, se rozhodně nestala místem odpočinku. Víme, že jakkoli zde Davida Schneidera svírala pochybnost, není-li svému sboru na obtíž, skutečnost ukazovala našeho exulanta vždy po boku nemocných a našel-li jsa zaneprázdněn pomocí trpícím čas k přítomnosti na sborových shromážděních, byl i tam zpravidla účastníkem aktivním. Stejně jako dříve v Herrnhagu, měl patrně i zde ve zvyku po kázání zpívat ze starého bratrského zpěvníku.

V průběhu května 1755 se zdravotní potíže Davida Schneidera natolik zhoršily, že 12. května 1755 musel odejít z modlitebny, kde byl toho dne právě přítomen i hrabě Zinzendorf. V bolestech a v pláči rozjímal Kristovo utrpení a zvolal: „Ach, kdyby nebylo Kristovy krve a spravedlnosti, kam bych se poděl. Ty jsou však můj klenot a svatební šat.“ Takto posílen jistotou svého spasení z milosti strávil poslední měsíc svého života, až se 13. července naposledy s manželkou zúčastnil Večere Páně a následujícího dne (14. 7. 1755) krátce po poledni zemřel. 16. července byl jako první moravský exulant uložen na ebersdorfském hřbitově. 28. srpna byl na místě jeho hrobu položen jako první na hřbitově náhrobní kámen. Davidova manželka Catharina zemřela v 69 letech

21. března 1763 v Herrnhutu.

[1] Weinlick, John R: Zinzendorf. Jindřichův Hradec, s. 62. Dále jen Zinzendorf.

[2] Bartoš, František M.: Komenský a Zinzendorf, s. 3.

[3] Zinzendorf, s. 78.

[4] Zinzendorf, s. 97.

[5] www.go-east-mission.de

Článek vyšel v časopise LOGOS (vydává Křesťanské spoločenstvo Milosť Banská Bystrica) ve dvou dílech.

1. díl až po část „Ochranov“, zde s. 6, vyšel v č. 8 / 2009.

2. díl od části „Pastor Steinmetz“, zde s. 6, až do konce vyšel v č. 12 / 2009.

Na www.go-east-mission.net vychází s laskavým svolením redakce v září 2012.